

BULTENA ÇANDINIYÊ

Zêdebûna Çandiniya Hilberînê Dibe ku Bi Zehmetkirina Hilberînê re bibe sedema xelayê!

- Li gorî lêkolîna Rêveberiya Neteweyî ya Hewayî û Fezayê ya Amerîkayê (NASA) û Enstîtuya Navneteweyî ya ji bo Analîzkirina Pergalên Sepanî zêdebûna germahiyê û guhertinên di avhewayê de dibe ku li herêma wekî Amerîka, rojavayê Afrîkayê û Çînê bibe sedema zehmetir gihandina garisan ku hêmanek bingehîn di rêjeyên heywanên gerdûnê de.
- Koma Lêkolînên Enflasyonê (ENAG) rêjeya enflasyonê ya meha Mijdarê %9,91 zêde bû û rêjeya enflasyonê ya salane jî %58,65 hat hesabkirin. Daneyên meha Mijdarê yê Tirkîyeyê ji sedî 3,51 û salane jî ji sedî 21,31 ji raya giştî re aşkera kirin. Di navbera enflasyona kolanan a ENAG'ê û enflasyona TUİK'ê de ferqeke mezin heye.
- Yekitiya Ewropayê (YE) ragihand ku ji ber berbelavbûna bikaranîna dermanên ku jehra çandiniyê ne, di hilberîna çandiniyê de li Tirkîyeyê, ew ê di gelek berhemên çandiniyê de, bi taybetî jî berhemên citrûs ên ku ji Tirkîyeyê tên hinartin, kontrolkirina dermanan tundtir bike.

Di hilberîna çandiniyê de yê qezenc dikin sermayedar in lê yê winda dikin jî hilberîner û xerîdar in!

- Lîmonên ku li dezgehan 5 TL e, li ser erd 40 kuruşê tê stendin. Her çend cotkar her sal bi mehan dixebitin jî, ji ber ku hilber ji lêçûnên wan gelek kêmtir e, dikevin nav deynan. Deynê cotkaran roj bi roj zêde dibe, bazarên perakende qezencê li qezencên xwe zêde dikin. Marketên Mezin ên Erzaniyê (BÎM) di çaryeka sêyemîn a sala 2021'ê de 884 milyon TL qezenca net aşkera kir ku ji bendewariya bazarê ya 745 milyon TL yê zêdetir e. Firotna BÎM'ê bi 17,5 milyar TL'yê salekê ji sedî 29 zêde bû, şirketê 532 milyon TL ji bo razemeniyê xerc kir.
- Di bin siya zêdebûna enflasyonê û daketina rekora TL'yê ya di dîroka Tirkîyeyê de, di navbera salên 2021-2022an da rêjeya piştgiya mazotê û gubreyê ya ji bo cotkaran bi Biryarnameya di Hukmê Qanûnê da hat diyarkirin. Li gor qerara ku di Rojnameya Fermî da hat weşandin di sala 2021'an de ji bo hilberîna genim, ceh, nîsk, ceh û trîtkale serê dekarê 4 lître mazotê tê dayîn û heke em di sala 2022'an de bihaya mazotê ya heyî ji 10 TL'yê ra hesab bikin, dê dakeve 3 lîtreyan. Di sala 2021'an de, her dekarek tevî mazot û desteka zibilê; 42 TL genim, ceh, nîsk, nîsk û tritricale, 76 TL ji bo pembû, tovê pembû, 32 TL ji bo çîp, fasûlî û nîskê hişk, 28 TL ji bo canola û safflower, 38 TL ji bo kartol û soya, 37 TL ji bo rûnê gulberojê. Tê plankirin ku ji bo genimê genim 35 TL, ji bo pîvaz û hêşnahiyê 27 TL, ji bo çaya teze û nok 26 TL, ji bo zeytûn û hilberên din 25 TL, ji bo îsotê jî 8 TL were dayîn. Dê ev pereyên piştgiyê ji butçeya 2022 û 2023'yan werin girtin.
- Ligel zêdebûna bihayê xwarinê, lêçûna xwarinên li mitbaxê jî zêde dibe. Lêçûna menemenê di sala 2017'an de 8,5 TL bû, di sala 2021'ê de bû 28 TL û lêçûna wê jî 3,3 qat zêde bû.
- Sê qanûnên ku li Hindistanê di sektora çandiniyê de rê li ber arizîbûnê vekir, bi berxwedana cotkaran hatin guhertin. Li Hindistanê, hikûmeta rastgir a BJP, bi serokatiya Serokwezîr Narendra Modi, biryar da ku sê qanûnên ku cotkarên li welat ji salekê zêdetir ji pargîdaniyên çandiniyê mexdûr hiştine vekişîne.

·Cotkarên berxwedêr ên ku di danûstandinên bi hikûmetê re pêşnûmeya sererastkirina qanûnên çandiniyê qebûl nekiribûn, bi paşxistina hikûmetê re di dawiyê de serkeftineke dîrokî bi dest xistin. Rêxistinên cotkaran ragihandin ku wan ev biryar diyarî zêdetirî 700 cotkarên di berxwedana 14 mehan de jiyana xwe ji dest dane.

·TMO'yê di mehên havînê de ji bo nanê cotkaran 2 hezar û 250 TL û ji bo genimê maqarnayê jî 2 hezar û 450 TL buhaya xwe diyar kiribû, Midûriyeta Giştî ya Karsazên Çandiniyê (TÎGEM) a girêdayî Wezareta Çandinî û Daristanan bi 5 hezar û 218 TL firot. TL û genimê maqarnayê bi 5 hezar û 320 TL'yî ku di 25'ê Mijdarê de îhale hatibû kirin.

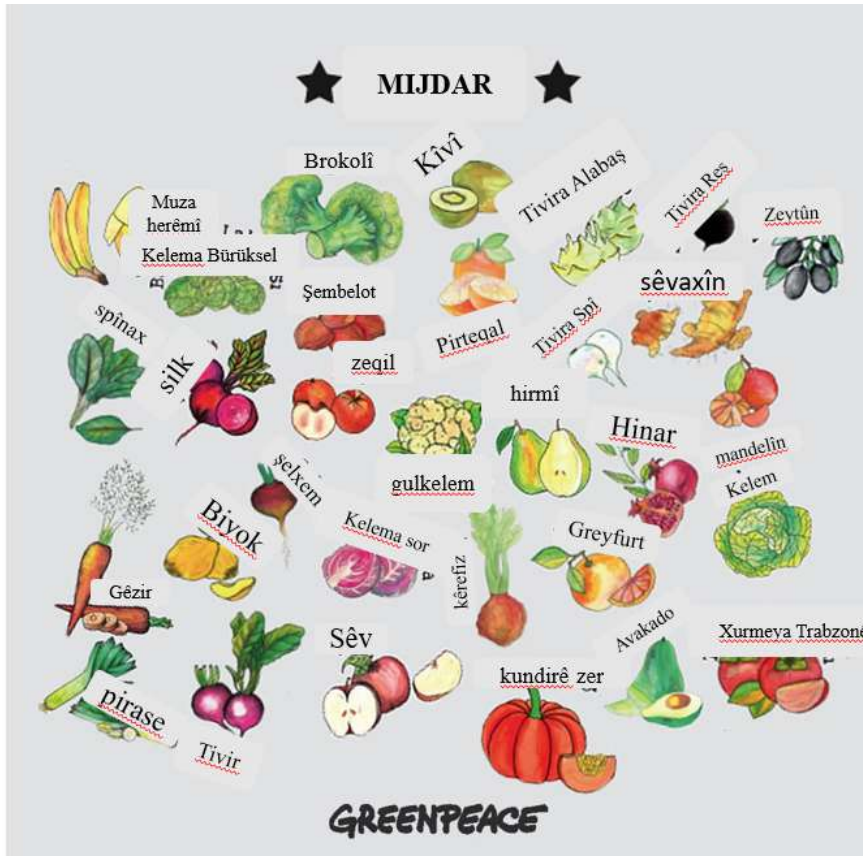
·Li gorî TUÛK'ê salekê buhaya hin sebze û fêkiyan zêde bû; Kartol ji sedî 84, balîcan ji sedî 84, Kelema Reş ji sedî 73, mişmişa hişk ji sedî 65, îsot ji sedî 57, gezer ji sedî 48, B. Kelem ji sedî 46, îsota Charleston ji sedî 45, xiyar ji sedî 41, tivir ji sedî 37, kundir ji sedî 3 zêde bû.

Ne Budçeya Qesrê, Budçeya Gel

Tevî ku Wezîrê Çandinî û Daristanan îdia kir ku muxalefetê di danûstandinên butçeyê yê Wezareta Çandinî û Daristanan de tenê rexne nekiriye, lê weke Partiya Demokratîk a Gelan me her tim ji bo hemû qonaxên hilberîna çandiniyê pêşniyarên xwe yê çareseriyê yê berbiçav anîne ziman. Weke HDP'ê me pêşniyarên xwe yê herî nû li Komîteya Plan û Budçeyê ya ku muzakereyên butçeyê yê Wezareta Çandinî û Daristanan lê dihat kirin û li Lijneya Giştî ya Meclisa Gel a Tirkîyeyê anî ziman. Pêşniyarên me yê lezgîn ji bo Wezareta Çandinî û Daristanan a di hilberîna çandiniyê de wiha ne;

- Rakirina deynên elektrîkê yê cotkaran û dabînkirina elektrîkê ji bo hemû cotkaran heta sînorê pêwîstiyê bê pere.
- Di serî de 50 hezar TL deynê cotkarên me safîkirin û desteka ku ji cotkaran re tê dayîn derxistina du qatan.
- Zêdekirina çavkaniyan li butçeyê da ku cotkar karibin zeviyên xwe zibil bikin,
- Çêkirina butçeyeke zêde ku li gorî qîmeta TL'yê ya di meha dawîn de gelekî kêmtir bûye.
- Wezîrê Çandinî û Daristanan Bekîr Pakdemîrlî anî ziman ku di pêşkêşkirina budçeyê de alîkariya çandiniyê zêde kirine. Lê belê ji ber ku li Tirkîyeyê cotkarî li ser dovîzê ye, mixabin di sala 2017'an de 12,9 milyar dolar, di 12'ê Kanûna 2017'an de rêjeya dolar 3,8 TL bû û bi qasî 3 milyar û 395 milyon dolar piştgirî hat dayîn.
- Ji bo sala 2022'an 25,8 milyar TL piştgiriya çandiniyê tê pêşbînîkirin. Dema ku budçeya Wezareta Çandinî û Daristanan hat çêkirin û Komîsyona Budçeyê ya Planê hat avakirin, rêjeya dolar bû 9,25 TL. Lê belê dema ku di Lijneya Giştî ya Meclisa Mezin a Tirkîyeyê de budçeya Wezareta Çandinî û Daristanan hat nîqaşkirin, bihayê dolar derket 14 TL'yan. Zêdebûna dolar lêçûnên çandiniyê zêde kir. Hilberîna kîloyek genim a ku mehek berê bû 4,45 TL bû 6 lîre. Tê payîn ku sala bê nan bigihêje 6 lîreyan.
- Di 10'ê Mijdara 2021'an de dema ku budçeya Wezareta Çandinî û Daristanê di Lijneya Plansaziya Budçeyê de hat nîqaşkirin di sala 2022'an de desteka çandiniyê ya ku dê di sala 2022'an de bê dayîn 2 milyar û 798 milyon dolar bû, bi milyarek û 842 milyon dolarî desteka çandiniyê kêmtir bû. Di Lijneya Giştî ya Meclisa Tirkîyeyê ya di 10'ê Kanûna Pêşiyê ya 2021'an de hat nîqaşkirin daketina nîrê TL'yê ku rekor şikand. Yanî di mehekê de bi qasî milyar dolarek alîkariya çandiniyê hatiye kirin. Ji ber vê yekê eger budçeyek zêde ji bûdçeya 2022'an re neyê çêkirin dê bûdçe xitimî bimîne.

• Hilberînên Çandiniyê yên Meha Kanûnê

Parastina xweza û xwezayê, gihandina xwarinên nejehrî, saxlembûn, piştgirîkirina hilberînerên biçûk ên herêmî, parastina aboriya xaniyê xwe û kêmkirina şopa karbonê çareserîya herî hêsan e. Lê belê, zêdebûna bihayên xwarinê xwarinên demsalî dijwar dike. Her çendî sedema sereke ya bihabûna erzaqê kêmbûna TL'yê be jî, sedema sereke jî çavbirçîtîya qezencê ya sermayeyê ye ku hewl dide bi rengekî newekhev hilberînê serdest bike. Bi taybetî, cudahiya bihayê di navbera zevî û rûnkê de nîşan dide ku hilberandin û vexwarin çiqas newekhev e. Mînak cotkarê ku her cure kedê dide lêçûna hilberîna leymûnê bizanibe her kîloyê 2 TL hilberîne û nikaribe lîmona li ser şaxê bi 50 quruş jî bifiroşe û heke lîmona herî kêmtir bi 10 TL were firotin. Serê kg li bazaran, newekheviyek mezin di sermayaya ku ji hêla hilberîner û xerîdar ve hatî windakirin de heye. Rastiya ku ev newekhevî ne domdar e, bi bertekên cotkarên li zeviyê û gelê me yê li kolanan derdikeve holê. Ji ber vê yekê divê em hilberê ku tê de piştgirî bê dayîn, serweriya xurekê tê de hebe, hilberandin û vexwarin bi awayekî adil pêk were û gel berhemên demsalî bi erzanî û bi tendirustî bixwin, wek dirûşma bingehîn a çandiniyê ye.

• Hin Buhayên Hilberînên Demsalî

Hilberîn Kg	Mêrsîn Ser erd	Mêrsîn Hal	Mêrsîn Market	Hal Stenbol	Stenbol Market
Gêzir	1-3 TL	2-4 TL	6- 8TL	1-4 TL	7-10 TL
Pirase	0,50-3 TL	1-4 TL	9-10 TL	2-3 TL	8-12TL
Tivir	0,25-3 TL	1-4 TL	4,75 TL	2-4 TL	5-7 TL
Pirteqal	0,75-3 TL	2 -6 TL	4-8 TL	3-10 TL	5-22 TL
Hirmî	1-7 TL	2-10 TL	7-15TL	6-15 TL	7-22 TL
Spînak	0,50- 3TL	1, -5 TL	7-15 TL	1-3TL	11-17 TL
Leymûn	0,50- 2 TL	2-5 TL	5-15 TL	2-4 TL	7-20TL
Kundirê Zer	2-4 TL	4-5 TL	7-20 TL	3-5 TL	8-25 TL